

Datum: 2025-09-23

Diarienummer: 2024/0935

**Statens insatser vid hantering av dödsbon – utredning,
förvaltning och skifte (RiR 2025:23)**

Bilaga 1

Översiktlig genomgång av vissa
rättsliga frågor inom ramen för
granskningen av statens insatser vid
hantering av dödsbon

Innehåll

1	När dödsbo eller dödsbodelägare vill klaga på boutredningsmannens förvaltning	3
1.1	Boutredningsmannens uppdrag och skyldigheter	3
1.2	Entledigande av boutredningsman	4
1.3	Klander av boutredningsmannens förvaltning	10
1.4	Talan om skadestånd	11
1.5	Boutredningsmannens arvode och ersättning för dennes kostnader	12
1.6	Tidsfrister vid klandertalan m.m.	14
1.7	Fördelning och ersättning för rättegångskostnader	14
1.8	Möjlighet för en dödsbodelägare att föra talan i frågor som rör ett dödsbo	15
2	När dödsbo eller dödsbodelägare vill klaga på skiftesman eller åtgärder i samband med skifte	16
2.1	Om förordnande av skiftesman	16
2.2	Bestämmelser om arvskifte och skiftesman	16
2.3	Domstolsprövning av tvistiga frågor (före ett beslut om arvskifte)	17
2.4	Förutsättningar för arvskifte	17
2.5	Klander av arvskifte	18
2.6	Entledigande av skiftesman	18
2.7	Arvode och ersättning för utgifter	19
3	När dödsbo eller dödsbodelägare vill klaga på en privat boutredningsman	20
4	Möjlighet för dödsbo att få tvistiga frågor prövade utanför domstol	22

1 När dödsbo eller dödsbodelägare vill klaga på boutredningsmannens förvaltning

1.1 Boutredningsmannens uppdrag och skyldigheter

Här följer en kort och översiktlig sammanfattning av de skyldigheter som åligger en förordnad boutredningsman. Boutredningsmannens uppdrag och skyldigheter framgår av ett flertal bestämmelser i ärvdabalken (ÄB).¹

En boutredningsman utses av domstol på begäran av dödsbodelägare, testamentsexekutor och i vissa fall även legatarie eller borgenär.²

Boutredningsmannen ska utföra alla åtgärder som är nödvändiga för boets utredning.³ Boutredningsmannen ska opartiskt utreda, förvalta och förbereda boet för arvsförfarande. Uppdraget ska utföras på ett effektivt och ekonomiskt sätt med inriktning på en snabb avveckling av boet. Boutredningsmannen ska ta hänsyn till såväl dödsbodelägarnas som borgenärernas och andra rättsägares intressen.⁴ Boutredningsmannen företräder dödsboet mot tredje man, och det är boutredningsmannen som har rätt att tala och svara i mål som rör boet, enligt huvudregeln.⁵

Även om boutredningsmannen har behörighet att företräda dödsboet är boutredningsmannen i vissa fall skyldig att – om möjligt – inhämta delägarnas mening. Det gäller dels i fråga om åtgärder som i avsevärd utsträckning påverkar delägarnas behållning i dödsboet, dels i fråga om andra angelägenheter av vikt. Ett exempel är vid försäljning av egendom som har särskilt värde för delägarna eller uppgörelse med borgenärerna.⁶ Vid försäljning av fast egendom eller tomträtt krävs som huvudregel att dödsbodelägarna lämnar ett skriftligt samtycke till försäljningen.⁷

Det finns särskilda regler om hur penningmedel och vissa värdehandlingar ska hanteras och förvaras.⁸

En boutredningsman ska försöka träffa en uppgörelse med borgenärerna i de fall tillgångarna inte räcker till betalning av skulderna i dödsboet och under vissa förutsättningar försätta boet i konkurs.⁹

---

¹ Se 19 kap. 11–15 §§ ärvdabalken (ÄB).

² Se 19 kap. 1 § ÄB.

³ 19 kap. 11 § första stycket ÄB.

⁴ Jämför Nytt Juridiskt Arkiv (NJA) II 1933 s. 206 ff. Se även NJA 2023 s. 761.

⁵ Se 19 kap. 12 § ÄB.

⁶ Se 19 kap. 11 § ÄB.

⁷ Se 19 kap. 3 § ÄB. Ifall dödsbodelägarna inte samtycker till försäljningen kan boutredningsmannen ansöka om domstols tillstånd till försäljning. Se 19 kap. 13 § ÄB.

⁸ Se 19 kap. 14 § ÄB.

⁹ Se 19 kap. 11 § andra stycket ÄB.

Det finns också krav på att boutredningsmannen årligen redovisar medelsförvaltningen till minst en dödsbodelägare och underrättar övriga delägare och domstol vem redovisningen har lämnats till. Domstol har möjlighet att förelägga vite för att boutredningsmannen ska fullgöra sin redovisningsskyldighet.¹⁰ Så snart dödsboet beretts för bodelning eller arvskifte och delning kan äga rum utan men för någon, vars rätt är beroende av utredningen, ska boutredningsmannen meddela delägarna och lämna slutredovisning för sin förvaltning.¹¹

Om boutredningsmannens uppdrag avser ett dödsbo som föranleder bodelning eller fördelning av efterarv¹² är hen utan särskilt förordnande även bodelningsförrättare.¹³ Vidare är boutredningsmannen också i regel utan särskilt förordnande skiftesman.¹⁴

1.2 Entledigande av boutredningsman

En boutredningsman kan entledigas av domstol på begäran av dödsbodelägare under vissa förutsättningar. I vissa situationer har boutredningsmannen också rätt att bli entledigad på egen begäran, innan uppdraget har slutförts.

1.2.1 När ska boutredningsman entledigas?

En boutredningsman ska entledigas från sitt uppdrag om boutredningsmannen inte är lämplig eller av annan särskild orsak bör skiljas från sitt uppdrag. Det är den "vars rätt är beroende av utredningen" som kan begära att en boutredningsman entledigas. En boutredningsman ska även entledigas om hen vill frånträda sitt uppdrag och om hen visar skälig orsak.¹⁵ Ett entledigande kan således ske då domstol får kännedom om förhållanden som gör att boutredningsmannen bör skiljas från sitt uppdrag.¹⁶ Det är domstolen som fattar beslut om entledigande och första instans är tingsrätten.

I de fall samtliga delägare ansöker om att boet inte längre ska förvaltas av boutredningsman ska domstolen besluta om entledigande under förutsättning att det kan ske utan fara för någon vars rätt är beroende av utredningen.¹⁷

---

¹⁰ Se 19 kap. 14 a § ÄB.

¹¹ Se 19 kap. 15 § ÄB.

¹² Se 9 kap. 5 § äktenskapsbalken (ÄktB) och 8 § sambolagen (2003:376) samt 3 kap. 2 och 5 §§ ÄB.

¹³ Jämför 17 kap. 1 § andra stycket ÄktB.

¹⁴ Se NJA 2023 s. 761. Detta gäller dock inte om någon annan redan har förordnats eller om boutredningsmannen är delägare i boet. Se 23 kap. 5 § ÄB jämfört med 17 kap. 1 § andra stycket ÄktB. Se även Walin & Lind, Ärvdabalken del II (den 28 februari 2025, version 7, JUNO), kommentaren till 23 kap. 5 §. Om boet förvaltas av testamentsexekutor är denne också skiftesman utan särskilt förordnande.

¹⁵ Se 19 kap. 5 § ÄB.

¹⁶ Jämför 19 kap. 5 § ÄB. Ordalydelsen i bestämmelsens andra stycke är följande: "Finnes boutredningsman icke vara lämplig eller bör han av annan särskild orsak skiljas från uppdraget, skall han entledigas, då det begäres av någon vars rätt är beroende av utredningen eller förhållandet eljest varder kunnigt."

¹⁷ Se 19 kap. 6 § ÄB. I de fall det finns en testamentsexekutor förordnad till boutredningsman ska samtycke inhämtas från denne.

1.2.2 Rättspraxis från Högsta domstolen

NJA 2023 s. 761

En boutredningsman som under en pågående boutredning tar ställning i en tvistig fråga som har betydelse för kommande arvskifte utgör i sig inte grund för entledigande.

Om boutredningsmannen har varit vårdslös eller om han eller hon har vidtagit åtgärder som motverkar en snabb avveckling av boet är det omständigheter som kan tala för ett entledigande. Frågan aktualiseras om boutredningsmannen agerar uppenbart partiskt till förmån för en eller några av dödsbodelägarerna.

Enbart den omständigheten att boutredningsmannen har gjort ett ställningstagande i en fråga som har betydelse för kommande skifte och som är till nackdel för en eller flera dödsbodelägare kan inte i sig medföra att han eller hon ska anses olämplig för uppdraget.

Om boutredningsmannen däremot gör ställningstaganden som styrs av annat än sakliga skäl eller vidtar andra åtgärder och agerandet – även med ett objektivt betraktelsesätt – kan anses ensidigt gynna en eller några av dödsbodelägarerna, kan det ge anledning att ifrågasätta om han eller hon är opartisk vid fullgörandet av uppdraget. En sådan hantering av förvaltningen kan alltså leda till att boutredningsmannen är olämplig och därför ska entledigas.

I målet hade det inte framkommit annat än att sakliga skäl hade legat till grund för ställningstagandet, och boutredningsmannen gav dödsbodelägarerna möjlighet att lämna synpunkter på bedömningen. Det hade inte framkommit att hen genom ställningstagandet eller i samband med det skulle ha agerat på ett sätt som medfört att hens lämplighet för uppdraget kunde ifrågasättas. Det fanns inte stöd för att hen – med ett objektivt betraktelsesätt – skulle ha agerat partiskt till förmån för någon av dödsbodelägarerna. Inte heller det som i övrigt anfördes gav anledning att ifrågasätta hens lämplighet som boutredningsman.

NJA 2019 s. 991

Svårigheter att få betalt kan utgöra skäl原因 för en boutredningsman att bli entledigad. Även fråga om rätt till förskott för utlägg.

I målet hade boutredningsmannen ansökt om att bli entledigad då hen hade svårigheter att få betalt, vilket kan utgöra skäl原因 för en boutredningsman att bli entledigad.

I målet var även frågan om rätt till förskott för utlägg aktuell.

Dödsbodelägarerna hade varken betalat förfallen räkning eller betalat ett begärt förskott. Dödsboet hade tillgångar i Spanien men det var svårt att utreda boets tillgångar i Spanien. I målet var det särskilt viktigt att inte få sin del av arvet än och som uppgav att dödsboet inte kunde betala förrän del getts. Maka i Spanien ansåg inte att det fanns behov av boutredningsman och att denne kunde entledigas.

HD skriver att först när uppdraget är slutredovisat kan ersättning krävas. Om det är uppdrag under en längre tid kan förskott begäras. Domstolen tar även upp att advokaten enligt god advokatsed har rätt att begära förskott för löpande utlägg.

Inledningsvis konstaterar HD att en boutredningsman som vill frånträda sitt uppdrag innan det har slutförts kan entledigas om hen visat skälig orsak enligt 19 kap. 5 § första stycket ÄB. Vad som utgör skälig orsak bör i första hand bedömas enligt syssломannarättsliga principer och avgöras efter en relativt fri prövning med beaktande av omständigheterna i det enskilda fallet (jämför NJA II 1933 s. 236 f.). Oförutsedda omständigheter som inträffar under uppdragets gång och som omöjliggör eller väsentligen försvårar uppdragets fullgörande kan utgöra skälig orsak. Om ett entledigande sker bör i regel en ny boutredningsman förordnas (jämför NJA II 1933 s. 237).

Domstolen tar därefter upp boutredningsmannens rätt till arvode och ersättning för utlägg och konstaterar följande: Boutredningsmannen har rätt att få skäligt arvode och ersättning för sina utlägg av dödsboet. Om tillgångarna i dödsboet inte täcker fordringen, ska betalning utges av den eller dem som ansökte om boutredningsman, enligt 19 kap. 19 § ÄB.

Av förarbetena till ärvdabalken framgår att boutredningsmannen i regel inte bör ta ut arvode förrän uppdraget är slutfört. Om utredningen tar längre tid än ett år kan dock arvode tas ut för del av utfört arbete. Boutredningsmannen har rätt att ta ut ersättning för utlägg så snart han eller hon själv gjort utbetalningen (jämför NJA II 1933 s. 282 samt Walin och Lind, a.a., s. 138.). Förarbetsuttalandena bör fortfarande kunna tjäna till ledning men bör inte utesluta att boutredningsmannen undantagsvis får ta ut förskott även för förestående utlägg som är nödvändiga för att uppdraget ska kunna fullföljas.

Utebliven ersättning kan utgöra skäl för entledigande. Om en boutredningsman inte har kunnat tillgodogöra sig den ersättning som han eller hon har rätt till ur boet och inte heller har fått ersättning på annat sätt, utgör det i allmänhet skälig orsak att frånträda uppdraget. Detsamma gäller om det framstår som oklart om betalning kommer att ske och det inte rimligen kan krävas att boutredningsmannen ändå vidtar ytterligare åtgärder.

Vad avser det aktuella målet kommer HD fram till följande:

Uppdraget hade pågått under så lång tid att boutredningsmannen hade rätt att tillgodogöra sig arvode för utfört arbete redan innan uppdraget hade avslutats. En fortsatt avveckling av dödsboet krävde ytterligare åtgärder i Spanien, något som sannolikt förutsatte att ett rättsligt biträde skulle anlitas där. Boutredningsmannen fick mot den bakgrunden anses ha rätt även till förskott för de utlägg som detta kunde medföra. Mot bakgrund av vad som var känt om boets tillgångar framstod det enligt HD som oklart om hen skulle erhålla ersättning, och mot bakgrund av att åtgärder hittills inte hade lett till någon betalning ansågs boutredningsmannen ha visat skälig orsak att bli entledigad från sitt uppdrag. Målet lämnades till tingsrätten då egendomen i dödsboet var avträdd till förvaltning av boutredningsman. Det bör enligt HD vara en uppgift för tingsrätten att ta ställning till frågan om huruvida det finns förutsättningar att förordna en ny boutredningsman.

NJA 2004 s. 529

I målet var frågan om en förordnad boutredningsman bör entledigas efter ansökan från dödsbodelägarna när det mot dödsboet görs gällande anspråk som är tvistiga. Frågan i målet rörde köp av fastighet där köpare påverkas av om boutredningsmannen entledigas. I målet entledigades inte boutredningsmannen.

1.2.3 Tingsrättsavgöranden

För att belysa frågor som kan aktualiseras avseende frågan om boutredningsmans entledigande redovisas nedan ett antal avgöranden som prövats av tingsrätt. Genomgången omfattar endast ett begränsat antal ärenden och är ingen fullständig kartläggning och avser inte heller någon särskild tidsperiod. De refererade avgörandena ska endast betraktas som exempel på hur dessa frågor har bedömts i underinstans och som ett försök att belysa vilka krav som kan ställas på en boutredningsman.

Entledigande på begäran av dödsbodelägare

Motsättningar eller konflikt med dödsbodelägare

Gotlands tingsrätt kom i ett ärende fram till att det fanns motsättningar mellan den ena dödsbodelägaren och den utsedda boutredningsmannen.

Tingsrätten bedömde att *motsättningarna var av sådan art att ett entledigande var den lämpligaste lösningen*. Vidare konstaterade domstolen att intresset av att boutredningsmannen så långt som möjligt omfattas av förtroende från samtliga dödsbodelägares sida talar det för att boutredningen skulle handhas av en *person som intar en i i förhållande till intressenterna helt fristående ställning*. Ny boutredningsman förordnades i målet.¹⁸

---

¹⁸ Protokoll den 21 april 2024 i mål nr Å 1546-23.

Av ett protokoll från Västmanlands tingsrätt om entledigande framgick att det i ärendet var uppenbart att det fanns en konflikt mellan dödsbodelägarna och att ena dödsbodelägaren hyste en stark misstro mot boutredningsmannen eftersom dödsbodelägaren ansåg att boutredningsmannen agerat partiskt till förmån för andra dödsbodelägare.

Domstolen kom fram till att även om det inte framkommit att boutredningsmannen skulle ha varit partisk kan den omständigheten att det råder sådana motsättningar i sig vara tillräckligt för att en boutredningsman bör entledigas och att parterna i stället kommer överens om att utse en annan person, i vart fall om det inte kan antas medföra några merkostnader eller tidsutdräkt (jmf RH 2016:82). I det aktuella fallet hade dock boutredningen pågått under lång tid, och ett förordnande av en ny boutredningsman skulle riskera att ytterligare fördröja boutredningen samt dessutom medföra ökade kostnader för dödsboet. Det fanns också omständigheter som tydde på att den konflikt som rådde mellan parterna skulle bestå oavsett vem som förordnades som boutredningsman. Tingsrätten ansåg inte att det framkommit omständigheter som visade att boutredningsmannen inte skulle vara lämplig. Mot ovanstående bakgrund ansåg tingsrätten att de motsättningar som rådde mellan dödsbodelägarna inte var ett tillräckligt skäl för att entlediga boutredningsmannen. Begäran lämnades utan bifall.¹⁹

Har boutredningsmannen agerat olämpligt?

Frågan om huruvida en boutredningsman har agerat olämpligt togs upp i ett ärende vid Ystads tingsrätt där det av protokollet framgår att rätten gjorde följande bedömning vad avsåg entledigande.

Baserat på den utredning som lagts fram i ärendet av båda parterna bedömer tingsrätten att det är utrett att *boutredningsmannen inte agerat olämpligt* på sådant sätt som avses i 19 kap. 5 § ärvdabalken att hen ska entledigas från sitt uppdrag som boutredningsman. Av utredningen framgår bland annat att boutredningsmannen berett både dödsbodelägarna och makan möjlighet att inkomma med uppgifter och utredningsmaterial om det registrerade äktenskapets äkthet. Boutredningsmannen har inte företrätt och företräder inte någon av parternas intressen utan försöker ta hänsyn till samtliga synpunkter från båda sidor för att göra en samlad bedömning om vad hen i egenskap av förvaltare av dödsboet ska göra för att utreda boet och klarlägga vilka tillgångar, skulder som finns och vilka som är dödsbodelägare. Makans ansökan om entledigande ska därför lämnas utan bifall. Makan hade som skäl för sin ansökan anfört att det skulle förrättas en tilläggsbouppteckning. I målet var boutredningsmannen angiven i testamente som önskan från den avlidne att denne skulle utses till boutredningsman och testamentsexekutor.²⁰

---

¹⁹ Protokoll den 28 mars 2024 i mål nr Å 2682-21.

²⁰ Protokoll den 26 mars 2024 i mål nr Å 3334-23.

Vårdslöshet eller försumlighet i förvaltningen

I Ystads tingsrätt uppgav sökande att boutredningsmannen hade underlåtit att svara på frågor från sökande om dödsboet. Boutredningsmannen hade vidare underlåtit att på begäran inhämta gåvohandlingar med mera från dödsbodelägare som frånhänt boet tillgångar.

Domstolen hänvisade till 19 kap. 5 § andra stycket ärvdabalken och angav att lämplighetsbedömningen i första hand tar sikte på hur boutredningsmannen har utfört uppdraget och när en boutredningsman anses olämplig, men även att en boutredningsman kan entledigas om det uppstår så starka motsättningar mellan hen och rättsägare i boet att entledigande framstår som den lämpligaste lösningen. (Se Walin & Lind, Ärvdabalken del II, 2023, JUNO, kommentaren till 19 kap. 5 § ärvdabalken.)

Domstolen fann att *de omständigheter som sökanden förde fram i bärande delar var stridiga mellan dödsbodelägarna*. Den sökande behövde därför styrka de omständigheter som hen gjorde gällande. Domstolen fann att bevisningen som åberopades inte gav tillräckligt stöd för att boutredningsmannen visat vårdslöshet eller försumlighet i förvaltningen av dödsboet. Fler omständigheter angavs men sammantaget bedömde tingsrätten inte att det fanns tillräckliga skäl för att entlediga boutredningsmannen och utse en ny boutredningsman. Ansökan avslogs.²¹

Svårigheter att komma i kontakt med boutredningsman

Skellefteå tingsrätt angav som skäl för beslutet i ett ärende om entledigande följande.

Mot bakgrund av vad som anförts, i synnerhet beträffande svårigheterna att överhuvudtaget komma i kontakt med boutredningsmannen, ansåg tingsrätten att det förelåg tillräckliga skäl för att entlediga boutredningsmannen från uppdraget. Ny boutredningsman som förklarar sig villig att åta sig uppdraget som boutredningsman bedömdes lämplig och förordnades.²²

Fråga om entledigande på begäran av boutredningsmannen

Fråga om boutredningsman och jäv

Av ett protokoll från Västmanlands tingsrätt²³ framgår att domstolen entledigade en boutredningsman. Skälet var att boutredningsmannen uppgav att det förelåg en *jävssituation*. Ett testamente hade upprättats på byråns brevpapper och bevittnats av kollegor till boutredningsmannen, och då det syntes råda tvist om testamentets giltighet ansågs det föreligga en beaktansvärd risk för intressekonflikt. Eftersom testamentet inte likställde dödsbodelägarna kunde boutredningsmannens opartiskhet komma att bli ifrågasatt.

²¹ Protokoll den 9 oktober 2023 i mål nr Ä 1263-23.

²² Protokoll den 30 november 2023 i mål nr Ä 1338-23.

²³ Protokoll den 14 maj 2018 i mål nr Ä 1111-18.

Avsaknad av medel i dödsboet skäl för entledigande

Östersunds tingsrätt entledigade *testamentsexekutor* då det saknades medel i boet att fördela. Motiveringen var följande:

Enligt bestämmelser i ärvdabalken ska det som sägs beträffande entledigande av boutredningsman gälla även i fråga om entledigande av testamentsexekutor. Vad som utgör skäl原因 bör i första hand bedömas enligt sysslomannarättsliga principer och avgöras efter en relativt fri prövning med beaktande av omständigheterna i det enskilda fallet. Oförutsedda omständigheter som inträffar under uppdragets gång som omöjliggör eller väsentligen försvårar uppdragets fullgörande kan utgöra skäl原因. Även svårigheter att få betalt kan utgöra en skäl原因 för entledigande (jämför NJA 2019 s. 991).

Mot bakgrund av att testamentsexekutor anfört att det saknas medel i boet att fördela ansåg tingsrätten att det fanns skäl原因 och grund för entledigande.²⁴

Boutredningsmans sjukdom är skäl för entledigande

I ett mål från Ystads tingsrätt²⁵ bad boutredningsmannen om att entledigas på grund av längre tids sjukdom, vilket domstolen biföll. Dödsbodelägarna var inte överens om vem som skulle förordnas. Tingsrätten beslutade att då *dödsbodelägarna inte var överens om vem som skulle utses till ny boutredningsman* fann tingsrätten det lämpligast att till boutredningsman förordna en person som intar en till parterna helt fristående ställning.

1.3 Klander av boutredningsmannens förvaltning

1.3.1 Vem kan väcka klandertalan?

En dödsbodelägare får väcka klandertalan mot boutredningsmannens förvaltning.²⁶ Den "rättelse" som dödsbodelägaren vinner vid klandertalan kommer att vara till förmån för dödsboet och övriga delägare, även om de inte har deltagit i processen.²⁷

Även andra än dödsbodelägare får väcka klandertalan med anledning av boutredningsmannens förvaltning. Om dödsboet är på obestånd kan talan föras av borgenär och om egendom avträtts till konkurs kan talan också föras av konkursförvaltare. Även legatarier kan klandra förvaltningen om deras rätt berörs av förvaltningen.²⁸

---

²⁴ Protokoll den 17 januari 2023 i mål nr Ä 3673-22.

²⁵ Protokoll den 12 juni 2020 i mål nr Ä 3818-19.

²⁶ Se 19 kap. 19 § ÄB.

²⁷ Se Walin & Lind, Ärvdabalken II, kommentaren till 19 kap. 19 § under rubriken *Första stycket*.

²⁸ Se Walin & Lind, Ärvdabalken II, kommentaren till 19 kap. 19 § under rubriken *Första stycket*. Se även NJA 1966 s. 54.

Vid klandertalan gäller samma bestämmelser som för syssloman ifråga om tidsfrister.²⁹ Som huvudregel gäller att talan måste väckas vid domstol inom ett år från att dödsbodelägare eller annan intressent har tagit emot boutredningsmannens slutredovisning.³⁰

1.3.2 Frågor som prövas vid en klandertalan

Genom klandertalan får domstolen möjlighet att pröva de frågor som boutredningsmannen tagit ställning till i sin förvaltning.

Om boutredningsmannens redovisning anses vara ofullständig kan domstolen förpliktiga boutredningsmannen att lämna en ny redovisning.

Frågor som är av betydelse för bodelning och arvskifte kan uppkomma under alla stadier av förvaltningen. Om en fråga är tvistig mellan dödsbodelägarna ska boutredningsmannen normalt sett pröva frågan först i samband med beslut om bodelning och arvskifte. Den som är missnöjd med beslutet kan då genom klander av bodelningen eller arvskiftet få en prövning i domstol. Det finns också möjlighet för dödsbodelägare att före beslut om bodelning och arvskifte väcka talan i en fråga som är tvistig och som påverkar tillgångarna i boet.³¹

Vissa frågor kan dock ha sådan betydelse för den fortsatta utredningen och förvaltningen av boet att det är nödvändigt eller lämpligt att boutredningsmannen tar ställning redan under pågående boutredning. Boutredningsmannen ska, efter eget omdöme, självständigt bedöma när det behövs ett ställningstagande i en tvistig fråga och hur detta i så fall ska tas upp med dödsbodelägarna. Boutredningsmannen måste då göra en helhetsbedömning och väga behovet av ett ställningstagande mot exempelvis risken för att uppfattas som partisk eller att motsättningarna i kretsen av dödsbodelägare ökar.³²

1.4 Talan om skadestånd

En boutredningsman är skyldig att ersätta *skada* som denne uppsåtligen eller av vårdslöshet vållat dödsboet eller någon, vars rätt är beroende av utredningen. Om flera boutredningsmän är ersättningsskyldiga svarar de solidariskt.³³

---

²⁹ Se 19 kap. 19 § ÄB.

³⁰ Se 19 kap. 19 § ÄB jämfört med 18 kap. 9 § handelsbalken (HB). Se vidare under avsnitt 1.6 *Tidsfrister vid klandertalan m.m.*

³¹ Se Walin & Lind, Ärvdabalken II, kommentaren till 19 kap. 19 § under rubriken *Första stycket* och NJA 2023 s. 761. Se även 17 kap. 6 § andra stycket och 17 kap. 8 § ÄktB samt 23 kap. 5 § ÄB.

³² Se NJA 2023 s. 761.

³³ Se 19 kap. 18 § ÄB. I de fall flera utredningsmän är solidariskt ersättningsskyldiga ska ersättningsbeloppet slutligen fördelas efter den större eller mindre skuld som prövas ligga envar av dem till last.

En boutredningsman ska förbereda boutredning och arvskifte med omsorg och nit. Boutredningsmannen ska inte bara sörja för dödsboets rätt och bästa utan även undvika varje handlande till skada för annan, till exempel legatarier och borgenärer.³⁴

Skadeståndsskyldighet inträder så snart boutredningsmannens förfarande inte är försvarligt efter måttet av normal aktsamhet. Det har ingen betydelse om det som orsakat skadan är en följd av en förpliktelse som uttryckligen framgår av lagen eller inte. Såväl underlåtelse (som till exempel att försumma att rättsligen bevaka dödsbodelägarnas intresse) som en positiv åtgärd kan ligga till grund för ersättningskyldighet. Med skada avses varje slag av ekonomisk skada.³⁵

Tingsrätten i Växjö prövade frågan om boutredningsmannens förfarande varit försvarligt efter måttet av normal aktsamhet.

Boutredningsmannen hade, i strid med 19 kap. 14 § ÄB, sammanblandat medel från försäljning av dödsboets fastigheter med vad boutredningsmannen eller annan tillhör och inte satt in till dessa penningmedel på ett konto i dödsboets namn. Hen hade inte heller lämnat lagstadgad redovisning. Med anledning av detta gjorde domstolen bedömningen att boutredningsmannens hantering av dödsboets medel fick ses som vårdslöst. Domstolen fann att boutredningsmannens vårdslösa agerande orsakat dödsboet ekonomisk skada. Skadan beräknades till summan av oredovisade belopp – till de delar boutredningsmannen inte kunde styrka sina påståenden om dödsboets kostnader och inlåning till dödsboet.³⁶

1.5 Boutredningsmannens arvode och ersättning för dennes kostnader

Boutredningsmannen har rätt till skäligt arvode och ersättning för sina kostnader. Arvode och ersättning för kostnader ska betalas av dödsboet. Om dödsboet saknar tillgångar för att täcka dessa kostnader, ska de betalas av den som har ansökt om förordnandet. Om flera är betalningsskyldiga, svarar de solidariskt.³⁷

Boutredningsmannen har rätt till det arvode som kan anses skäligt med hänsyn till förvaltningen. Relevant för denna bedömning är vilket arbete (förvaltningens omfattning och frågornas svårighet) som uppdraget krävt, tidsåtgången, men också den skicklighet varmed boutredningen genomförts. Även boets omfattning kan i viss mån påverka vilket arvode som kan anses skäligt.³⁸

---

³⁴ Se Walin & Lind, Ärvdabalken II, kommentaren till 19 kap. 18 § under rubriken *Första stycket* och där beskrivna rättsfall.

³⁵ Se Walin & Lind, Ärvdabalken II, kommentaren till 19 kap. 18 § under rubriken *Första stycket* och där beskrivna rättsfall.

³⁶ Växjö tingsrätts dom den 19 januari 2022 i mål nr T 1172-20.

³⁷ Se 19 kap. 19 § andra stycket ÄB.

³⁸ Se Walin och Lind, Ärvdabalken II, kommentaren till 19 kap. 19 § under rubriken *Andra stycket*. Ett arvode ska dock inte bestämmas i relation till behållningen i boet och arvodet ska inte heller bestämmas efter hur lång tid som boutredningen varat.

Det finns inte någon fast taxa eller några särskilda bestämmelser om hur arvode och ersättning för utlägg ska bestämmas eller om när det ska ske. Arvodet baseras på den enskilde boutredningsmannens timtaxa. En boutredningsman anses ha rätt att tillgodoräkna sig det belopp hen själv finner skäligt och påkallat av omständigheterna.³⁹ Den som inte vill godta vad en boutredningsman har tillgodoräknat sig får vända sig till domstol för att få saken prövad. Vid prövningen i domstol tillämpas allmänna avtalsrättsliga regler.⁴⁰

Frågan om ett belopp är skäligt eller inte är en rättslig bedömning som domstolen ska göra på talan av dödsbo eller dödsbodelägare. När det gäller prövningen i domstol gäller att boutredningsmannen ska styrka de omständigheter som visar att det debiterade arvodet är skäligt. Den som klagat på arvodet ska dock styrka sina invändningar mot boutredningsmannens utredning.⁴¹

Ett timarvode som överstiger timkostnadsnormen har inte i sig ansetts vara oskäligt.⁴² Vid bedömningen av vad som utgör skäligt arvode måste även beaktas i vilken utsträckning arbetet har varit nödvändigt och skäligen påkallat. Att boutredningsmannen varit alltför passiv och detta orsakat visst merarbete kan till exempel medföra att arvodet sätts ned.

1.5.1 När och hur boutredningsmannen får ta ut arvode och ersättning för utlägg

Som framgår ovan finns inte några särskilda bestämmelser om *när* boutredningsmannen ska erhålla arvode och ersättning för utlägg. Av förarbetena till ärvdabalken framgår att boutredningsmannen i regel inte bör ta ut arvode förrän uppdraget är slutfört. Om utredningen tar längre tid än ett år kan dock arvode tas ut för del av utfört arbete. Boutredningsmannen har rätt att ta ut ersättning för utlägg så snart hen själv gjort utbetalningen.⁴³ Förarbetsuttalandena bör enligt Högsta domstolen⁴⁴ inte utesluta att boutredningsmannen undantagsvis får ta ut förskott även för förestående utlägg som är nödvändiga för att uppdraget ska kunna fullföljas.⁴⁵ En boutredningsman får även tillgodogöra sig arvode och kostnadsersättning kvittningsvis.

---

³⁹ Vid bedömningen av vad som utgör skäligt arvode måste det även beaktas i vilken utsträckning arbetet har varit nödvändigt och skäligen påkallat. Se Svea Hovrätts dom den 19 december 2024 i mål nr T 6330-24.

⁴⁰ Jämför Walin och Lind, Ärvdabalken II, kommentaren till 19 kap. 19 § under rubriken *Andra stycket*. Se även NJA 2019 s. 991.

⁴¹ Jämför NJA 2006 s. 367. Se även till exempel Svea hovrätts dom den 18 februari 2019 i mål nr T 127-18.

⁴² Jämför Svea Hovrätts dom den 19 december 2024 i mål nr T 6330-24 där domstolen konstaterade att Advokatsamfundets konsumenttvistnämnds avgöranden [avseende timtaxa] i detta sammanhang inte hade någon avgörande betydelse, bl.a. eftersom en boutredningsman företräder dödsboet, vilket är en juridisk person, och inte de enskilda dödsbodelägarna. Av vad som framgick i målet hade inte något avtal träffats om timarvode. Ett timarvode om 3 000 kr inklusive mervärdesskatt fick i detta fall anses skäligt.

⁴³ Jämför NJA II 1933 s. 282 samt Walin och Lind, s. 138.

⁴⁴ NJA 2019 s. 991.

⁴⁵ Om en boutredningsman inte har kunnat tillgodogöra sig den ersättning som hen har rätt till ur boet och inte heller har fått ersättning på annat sätt, utgör det i allmänhet skälig orsak att frånträda uppdraget. Detsamma gäller om det framstår som oklart om betalning kommer att ske och det inte rimligen kan krävas att boutredningsmannen ändå vidtar ytterligare åtgärder. Se NJA 2019 s. 991.

1.6 Tidsfrister vid klandertalan m.m.

Vid klander av boutredningsmannens förvaltning gäller samma bestämmelser som för syssloman i fråga om tidsfrister.⁴⁶ Det innebär att den som vill klandra boutredningsmannens förvaltning som huvudregel ska väcka talan vid domstol inom ett år från det att boutredningsmannen lämnat sin slutredovisning.⁴⁷ Klandertiden är individuell och räknas från att varje enskild intressent har fått del av slutredovisningen. Denna preskriptionsregel gäller inte bara innehållet i redovisningen utan också om det finns någon annan anledning till anmärkning mot boutredningsmannens förvaltning, till exempel vid en skadeståndstalan.⁴⁸

Klandertiden på ett år gäller endast talan som angår själva förvaltningen. Om det gäller anspråk för att få ut belopp som boutredningsmannen enligt redovisningen kan vara skyldig att betala ut gäller i stället de allmänna preskriptionsreglerna. När det gäller rätten att få ut viss egendom i boet, är det ett sakrättsligt anspråk som inte berörs av preskription. Om egendom har frånhänts boet finns däremot utrymme för den tioåriga preskriptionen.⁴⁹

När det gäller skäligheten av boutredningsmannens arvode och kostnadsersättning finns ingen särskild föreskrift angående tidsfrist för talan. Om boutredningsmannen har tagit upp arvode och utgifter i sin slutredovisning och de taleberättigade försummar den ettåriga klandertiden, bör de dock inte kunna anmärka på beloppen.⁵⁰

1.7 Fördelning och ersättning för rättegångskostnader

Vid fördelning av rättegångskostnader i tvistemål, inklusive mål som rör klander av boutredningsmans förvaltning, tillämpas bestämmelserna i 18 kap. rättegångsbalken (RB) (1942:740).⁵¹ Huvudregeln är att den part som förlorar målet ska ersätta motpartens rättegångskostnader.⁵² Det finns dock undantag från denna regel, till

---

⁴⁶ Se 19 kap. 19 § ÄB.

⁴⁷ Se 19 kap. 19 § ÄB jämfört med 18 kap. 9 § HB samt Walin och Lind, Ärvdabalken Del II, kommentaren till 19 kap. 19 §. Om dödsbodeläggarna innan boutredningsmannen slutfört sitt uppdrag ansöker om att denne ska entledigas, kan det inträffa att boutredningsmannen innan tingsrätten fattar beslut om entledigande lämnar sin slutredovisning trots att boutredningen inte har slutförts. Preskriptionstiden har då ansetts börja löpa från tidpunkten för domstolens beslut. Se NJA 1999 s. 512.

⁴⁸ Se Walin & Lind, Ärvdabalken del II, kommentaren till 19 kap. 19 § ÄB under rubriken *Första stycket*. Denna preskriptionstid kan dock inte återopas när det gäller talan på grund av brottsligt förfarande.

⁴⁹ Se Walin & Lind, Ärvdabalken del II, kommentaren till 19 kap. 19 §.

⁵⁰ Enligt Walin & Lind, kommentaren till 19 kap. 19 § under rubriken *Andra stycket*. Jämför även NJA 1915 s. 206.

⁵¹ Under vissa omständigheter kan 18 kap. RB även bli tillämplig i rättsvårdsärenden som ska tas upp av en tingsrätt och som inte ska handläggas enligt rättegångsbalken. Av 32 § lagen (1996:242) om domstolsärenden framgår att domstolen, i ett ärende där enskilda är motparter till varandra, med tillämpning av 18 kap. RB får förplikta den ena parten att ersätta den andra partens kostnader i ärendet. För en tillämpning av 18 kap. RB förutsätts som huvudregel att det har förekommit en intressemotsättning mellan parterna som föranlett en handläggning i domstol enligt samma principer som gäller för tvistemål (se t.ex. NJA 1979 s. 164). Jämför även beslut av Södertälje tingsrätt, protokoll den 12 december 2023 i mål nr Å 1930-23.

⁵² Se 18 kap. 1 § RB.

exempel om den vinnande parten uppsåtligen eller genom försummelse föranlett en onödig rättegång.⁵³

En dödsbodelägare som väckt klandertalan har dock rätt till ersättning för rättegångskostnader från dödsboet i den mån kostnaderna täcks av ”vad genom rättegången kommit boet till godo”.⁵⁴

1.8 Möjlighet för en dödsbodelägare att föra talan i frågor som rör ett dödsbo

Som framgår ovan företräder en förordnad boutredningsman dödsboet mot tredje man ”samt äger att tala och svara i mål som röra boet”.⁵⁵ En enskild dödsbodelägare har dock under vissa förutsättningar möjlighet att väcka talan i eget namn för boets räkning fastän dödsboet förvaltas av boutredningsman. Det gäller om övriga delägare är motparter i målet och boutredningsmannen avstår från att föra boets talan. I dessa fall har dödsbodelägare rätt till ersättning från dödsboet för kostnaderna i målet, i den mån kostnaderna täcks av det som har kommit boet till godo genom rättegången.⁵⁶

---

⁵³ Se 18 kap. 3 § RB.

⁵⁴ Se 19 kap. 19 § första stycket ÄB.

⁵⁵ Se 19 kap. 12 § ÄB.

⁵⁶ Se 19 kap. 12 a § ÄB. Se även NJA 2025 s. 20.

2 När dödsbo eller dödsbodelägare vill klaga på skiftesman eller åtgärder i samband med skifte

Här redovisar vi kortfattat möjligheterna till domstolsprövning av tvistiga frågor före ett beslut om arvskifte, möjligheter att klandra ett tvångsskifte och förutsättningar för entledigande av skiftesman.

2.1 Om förordnande av skiftesman

Ifall dödsbodelägarna inte är överens om hur tillgångarna i boet ska fördelas kan delägarna begära att domstol utser en skiftesman.⁵⁷ Endast den som samtyckt till det får förordnas som skiftesman.⁵⁸ En dödsbodelägare eller en person som på annat sätt är beroende av arvskiftet får inte utses till skiftesman.⁵⁹ I de fall en boutredningsman har förordnats är denne skiftesman utan särskilt förordnande.⁶⁰ Skiftesmannen bör i första hand försöka ena delägarna och genomföra tvångsskifte först om delägarna inte kan komma överens.⁶¹

Till skillnad från boutredningsmannauppdraget tar skiftesmannauppdraget endast sikte på den processuella aspekten av avvecklingen av dödsboet, det vill säga uppdraget tar endast om hand processen att fördela dödsboets tillgångar genom avtal eller beslut.

När vi hänvisar till lagkommentarer och domstolsavgöranden nedan används i vissa fall benämningarna *boutredningsman*, *bodelningsförrättare* eller *förrättningsman* även om avsikten är att beskriva vad som gäller för just skiftesmannen. Det beror på att ett flertal bestämmelser om bodelningsförrättare har motsvarande tillämpning när det gäller skiftesman, och flera av de refererade domstolsavgörandena har avsett frågor där boutredningsmannen också varit skiftesman.⁶²

2.2 Bestämmelser om arvskifte och skiftesman

När det gäller frågor om arvskifte, skiftesman och dödsbodelägare gäller det som föreskrivs om bodelning, bodelningsförrättare och make i angivna bestämmelser i

---

⁵⁷ Se 23 kap. 5 § ÄB jämfört med 17 kap. 4 § ÄktB.

⁵⁸ Se 23 kap. 5 § ÄB.

⁵⁹ Se 23 kap. 5 § tredje stycket ÄB.

⁶⁰ Detta gäller dock inte om någon annan redan har förordnats eller om boutredningsmannen är delägare i boet. Se 23 kap. 5 § ÄB jämfört med 17 kap. 1 § andra stycket ÄktB. Se även Walin & Lind, Ärvdabalken del II, kommentaren till 23 kap. 5 §. Om boet ställs under förvaltning av testamentsexekutor, är denne utan särskilt beslut skiftesman, se 23 kap. 5 § andra stycket ÄB.

⁶¹ Se 17 kap. 1 § andra stycket ÄktB. Se även Walin & Lind, Ärvdabalken II, kommentaren till 23 kap. 5 § med hänvisning till kommentaren till 17 kap. 6 § ÄktB under rubriken *Andra stycket*.

⁶² En boutredningsman kan förordnas även efter det att skiftesman utsetts i ett bo som är föremål för samförvaltning. I dessa fall ska boutredningsmannen inte befatta sig med skiftet, utan det ska förrättas av skiftesmannen efter att boutredningsmannen anmält att hen slutfört sitt uppdrag eller att skifte kan ske.

äktenskapsbalken.⁶³ Det innebär att samma förutsättningar gäller för skiftesman som för bodelningsförrättare i frågor om bland annat entledigande, behörighet att besluta i tvistiga frågor, rätten till arvode och ersättning för egna utgifter. Arvode och ersättning till skiftesmannen ska dock betalas av dödsboet.

2.3 Domstolsprövning av tvistiga frågor (före ett beslut om arvskifte)

Om delägarna inte kan komma överens ska skiftesmannen pröva sådana tvistiga frågor som har betydelse för arvskiftet och inte är föremål för rättegång.⁶⁴ Skiftesmannen kan till exempel behöva bedöma frågor om arvsförskott, vederlag, förkovran och kränkning av laglott m.m.⁶⁵ Delägarna kan också vara oeniga om värderingen av egendomen i de fall bouppteckningens uppgifter inte anger aktuellt marknadsvärde.⁶⁶

En skiftesman kan inte skjuta ifrån sig avgörandet av en prejudiciell fråga, om inte en rättegång pågår. Om någon delägare vill att skiftesmannen ska ta ställning, kan hen inte dra sig undan. Skiftesmannen är då skyldig att pröva frågan.⁶⁷ En delägare som har en annan uppfattning kan dock väcka talan vid domstol varigenom skiftesmannen blir obehörig att pröva den frågan.⁶⁸

2.4 Förutsättningar för arvskifte

När boutredningsmannen berett boet för arvskifte ska detta anmälas till dödsbodelägarna.⁶⁹ En anmälan får dock inte göras *förrän delning kan äga rum utan men för någon vars rätt är beroende av utredningen*.⁷⁰

I första hand är det dödsbodelägarna själva som genomför arvskiftet.

En skiftesman ska bestämma tid och plats för arvskifte, sedan hen undersökt att förutsättningar för skifte föreligger. Skiftesmannen ska kalla delägarna till förrättningen.

Skiftesmannen bör försöka ena delägarna och förrätta tvångsskifte först om de inte kan enas. Om delägarna inte kan komma överens har var och en av dem möjlighet att begära att tvångsskifte förrättas av skiftesmannen.

---

⁶³ Se 23 kap. 5 § ÄB. Se även 17 kap. 1–4 och 6–9 §§ ÄktB.

⁶⁴ Jämför 17 kap. 6 § andra stycket ÄktB.

⁶⁵ Se Walin & Lind, Ärvdabalken del II, kommentaren till 23 kap. 5 § med hänvisning till kommentaren till 17 kap. 6 § ÄktB under rubriken *Andra stycket*.

⁶⁶ Se Brattström och Singer, *Rätt arv*, s. 203. JUNO version: 6, publicerad digitalt 2023.

⁶⁷ Se Walin & Lind, Ärvdabalken del II, kommentaren till 23 kap. 5 § med hänvisning till kommentaren till 17 kap. 6 § ÄktB under rubriken *Andra stycket* och NJA 1993 s. 302 I och II.

⁶⁸ Se Walin & Lind, Ärvdabalken del II, kommentaren till 23 kap. 5 § med hänvisning till kommentaren till 17 kap. 6 § ÄktB under rubriken *Andra stycket*.

⁶⁹ Se 19 kap. 15 § ÄB.

⁷⁰ Till exempel borgenärsers rätt till betalning.

2.5 Klander av arvskifte

Som framgår ovan bör skiftesmannen försöka ena delägarna och tillgripa tvångsskifte först om de inte kan enas. Om detta *efter allvarliga bemödanden visat sig vara ogörligt* ska skiftesmannen pröva sådana *tvistiga frågor som "är av betydelse" för bodelningen* och inte är föremål för rättegång.⁷¹

Dödsbodelägare kan klandra ett tvångsskifte genom att väcka talan mot övriga delägare inom fyra veckor efter delgivning av arvskifteshandlingen. Om inte arvskiftet klandrats inom denna tid har delägare förlorat sin talan. I mål om klander av arvskifte får domstolen inhämta yttrande av skiftesmannen. Domstolen får återförvisa ärendet till skiftesmannen.⁷²

Jämför mål från Lunds tingsrätt där boutredningsman genomfört ett delarvsskifte:

Frågan gällde bland annat om *delarvsskifte* skulle undanröjas. Av målet framgick att boutredningsmannen hade bistått övriga dödsbodelägare med rådgivning i tvisten med den dödsbodelägare som ansökt om delarvskiftets undanröjande. Tingsrätten konstaterade att det i rollen som boutredningsman åligger denne att iaktta den opartiskhet som uppdraget, inklusive det relaterade uppdraget som skiftesman, kräver fram tills uppdraget slutförts. Tingsrätten ifrågasatte starkt beslutet om delarvsskifte fattas med beaktande av denna skyldighet. De formella felaktigheter som behandlades i beslutet, och det förhållandet att boutredningsmannens opartiskhet starkt kunde ifrågasättas, medförde att beslutet om delarvsskifte skulle undanröjas.⁷³

Efter att skifte förrättats av delägarna eller när tvångsskifte vunnit laga kraft ska boutredningsmannen eller skiftesmannen lämna ut egendomen i enlighet med arvskiftet.⁷⁴

2.6 Entledigande av skiftesman

En skiftesman ska entledigas om det finns skäl för det.⁷⁵ Sådana skäl kan vara att den som förordnats inte längre är lämplig som skiftesman eller att skiftesman inte längre behövs. Även starka motsättningar kan vara ett skäl för entledigande. Ett mål från hovrätten gällde begäran om entledigande av bodelningsförrättare.

Enligt domstolen föreföll det vara så starka motsättningar mellan sambon och bodelningsförrättaren och deras svårigheter att kommunicera av sådan djupgående natur att den lämpligaste lösningen i den uppkomna situationen ansågs vara att entlediga bodelningsförrättaren.⁷⁶

⁷¹ Se Walin & Lind, Ärvdabalken del II, kommentaren till 23 kap. 5 § med hänvisning till kommentaren till 17 kap. 6 § ÄktB under rubriken *Andra stycket*.

⁷² Se 23 kap. 5 § ÄB jämfört med 17 kap. 8 § ÄktB.

⁷³ Protokoll den 1 oktober 2018 i mål nr T 2094-17.

⁷⁴ Se 19 kap. 15 § andra stycket ÄB.

⁷⁵ Se 23 kap. 5 § ÄB jämfört med 17 kap. 4 § ÄktB.

⁷⁶ Se RH 2016:82. Som framgår ovan gäller samma förutsättningar för entledigande av skiftesman som för bodelningsförrättare.

Enligt kommentaren till ärvdabalken⁷⁷ bör enighet krävas mellan dödsbodelägarna när det gäller behovet av skiftesman. Någon enighet krävs dock inte om skiftesmannen inte längre anses lämplig för uppgiften. Om denne exempelvis uppträtt uppenbart partiskt till förmån för viss delägare, bör det inte hindra att en annan delägare begär skiftesmannens entledigande. Innan beslut fattas om entledigande ska skiftesman ges tillfälle att yttra sig.

2.7 Arvode och ersättning för utgifter

En skiftesman har rätt att få arvode och ersättning för sina utgifter. Arvode och ersättning till skiftesmannen ska betalas av dödsboet.⁷⁸

Det finns ingen särskild reglering om hur arvodet till skiftesmannen ska bestämmas. En skiftesman får anses ha rätt till skäligt arvode, i linje med vad som gäller för boutredningsmän enligt 19 kap. 19 § ÄB. Vid bedömningen av skäligheten av arvodet ska således avseende fästas vid det arbete som uppdraget krävt och den tid som gått åt, men även den skicklighet som visats i genomförandet av uppdraget ska beaktas.⁷⁹ Denna tolkning bekräftas av ett antal tingsrättsavgöranden.⁸⁰

Utifrån vad som framgår ovan är vår bedömning att avtalsrättsliga regler blir tillämpliga även när det gäller arvode till skiftesmän. I en skälighetsbedömning tar domstolen hänsyn till vilket arbete som utförts, tidsåtgång, om arbetet varit nödvändigt och skäligen påkallat, hur arbetet utförts och vad parterna har avtalat. Skiftesmannen har bevisbördan för de omständigheter som medför att det debiterade arvodet ska anses skäligt. Dödsbodelägare har bevisbördan för invändningar i den utsträckning som krävs för att den framlagda bevisningen inte längre ska anses tillräcklig.

---

⁷⁷ Se Walin & Lind, Ärvdabalken del II, kommentaren till 23 kap. 5 § med hänvisning till kommentaren till 17 kap. 6 § ÄktB under rubriken *Första stycket*

⁷⁸ 23 kap. 5 § ÄB. Bestämmelserna i ärvdabalken hänvisar till bestämmelserna om bodelningsförrättare i äktenskapsbalken när det gäller rätten till arvode och ersättning för utgifter.

⁷⁹ Praxis avseende såväl boutredningsmän som bodelningsförrättare torde enligt vår bedömning vara relevant när det gäller skiftesmans rätt till arvode och ersättning för utgifter.

⁸⁰ Se t.ex. Attunda tingsrätts dom den 19 oktober 2021 i mål nr T 10241-20 och Värmlands tingsrätts dom den 8 februari 2013 i mål nr T 961-12. Avgörandena avser bodelningsförrättares rätt till arvode.

3 När dödsbo eller dödsbodelägare vill klaga på en privat boutredningsman

Ifall någon boutredningsman inte har förordnats ska alla förvaltningsåtgärder som rör dödsboet och beslut om kvarlåtenskapens avveckling fattas gemensamt av dödsbodelägarna.⁸¹

Det är vanligt att dödsbodelägarna anlitar banker, juridiska byråer och bouppteckningsbyråer för att förrätta bouppteckning eller för att hantera hela boutredningen och genomföra bodelning och arvskifte. En sådan förvaltning av ”privata boutredningsmän” sker på uppdrag av dödsbodelägarna.⁸²

Det finns inga lagfästa kvalifikationskrav på privata boutredningsmän, även om de ofta kan ha stor sakkunskap.⁸³ Till skillnad mot för boutredningsmän sker ingen lämplighetsprövning, och det finns heller inte någon möjlighet för domstol att förordna god man för tillsyn av förvaltningen. Vidare finns ingen särskild reglering av entledigande.

Grunden för den privata boutredningsmannens förvaltning utgörs av dödsbodelägarnas fullmakt eller uppdrag, som reglerar förhållandet mellan delägarna och boutredningsmannen och anger vilka befogenheter denne fått. Dödsbodelägarnas fullmakt reglerar förvaltarens behörighet i förhållande till tredje man. Hur uppdraget närmare har beskrivits får således stor betydelse för att avgöra vilken befogenhet den privata boutredningsmannen har. Därutöver gäller reglerna för sysslomannaskap i 18 kap. handelsbalken (HB).⁸⁴

Enligt kommentaren till ärvdabalken ägnar sig reglerna om slutredovisning, skadeståndsplikt, klandertalan, arvode och kostnadsersättning i 19 kap. ÄB för analogisk tillämpning i de delar där reglerna kompletterar 18 kap. HB.⁸⁵

---

⁸¹ Jämför 18 kap. 1 § ÄB.

⁸² Se Walin & Lind, Ärvdabalken del II, kommentaren till 19 kap. 21 a §.

⁸³ Se Walin & Lind, Ärvdabalken del II, kommentaren till 119 kap. 21 a §.

⁸⁴ Se Walin & Lind, Ärvdabalken del II, kommentaren till 19 kap. 21 a §. Enligt kommentaren råder det dock stor osäkerhet avseende vilka rättsverkningar som följer av en tillämpning på privata boutredningsmän av de gamla principerna från 1734 års lag om sysslomannaskap. Sannolikt bör principerna om skadestånd vid vårdslös rådgivning kunna tillämpas i fall då boutredningsmannen gjort sig skyldig till uppenbart fel, exempelvis när det gäller tillgångar och skulder som ska beaktas och värderingen därav (jämför NJA 1929 s. 67; NJA 1982 s. 1 091; NJA 2018 s. 414; NJA 2019 s. 877).

⁸⁵ Se Walin & Lind, Ärvdabalken del II, kommentaren till 19 kap. 21 a §.

Ur kommentaren till ärvdabalken framgår vidare:

”Medan en av rätten utsedd boutredningsman utan särskilt förordnande automatiskt är skiftesman och i förekommande fall bodelningsförrättare med möjlighet att när dödsbodelägarna inte kan komma överens själv förrätta arvskifte och bodelning som delägarna sedan kan överklaga, har en privat boutredningsman inte denna behörighet. I dennes uppdrag kan ingå att lämna förslag till arvskifte och bodelning som delägarna undertecknar, men kan de inte komma överens återstår möjligheten för dem att hos rätten begära förordnande av skiftesman och bodelningsförrättare eller vanligen boutredningsman som har att förrätta delningarna. Dödsbodelägarna har även möjlighet att hos rätten väcka en särskild talan avseende en kontroversiell fråga eller avseende hela bodelningen och arvskiftet. Närmare härom, se nedan kommentaren till 17 kap. 6 § ÄktB. Vanligen gör de privata boutredningsmännen långtgående ansträngningar att förmå dödsbodelägarna att komma överens och skriva under ett av den förstnämnde lämnat förslag. Genom att inte behöva anlita boutredningsman som tingsrätten förordnar enligt 19 kap. ÄB eller att föra en särskild talan kan nog kostnaderna ibland nedbringas. Föreligger det tvist med behov att kunna förebringa muntlig bevisning och att anlita andra bevismedel erbjuder rättegång vid domstol ett därför avsett och rationellt förfarande som kräver kvalificerade ombud.

Med hänsyn till att rättsläget på många punkter är oklart är en närmare reglering av denna omfattande privata boutredningsverksamhet motiverad.”⁸⁶

---

⁸⁶ Se Walin & Lind, Ärvdabalken del II, kommentaren till 19 kap. 21 a §.

4 Möjlighet för dödsbo att få tvistiga frågor prövade utanför domstol

I konsumentlagstiftningen definieras konsument som huvudregel som "en fysisk person som handlar huvudsakligen för ändamål som faller utanför näringsverksamhet".⁸⁷ Inom EU-rätten definieras konsument som "en fysisk person som handlar för ändamål som faller utanför den egna närings- eller yrkesverksamheten".⁸⁸ Begreppet konsument innefattar därmed endast fysiska personer. Ett dödsbo är inte en fysisk person och därför som utgångspunkt inte en konsument vid tillämpningen av konsumentlagstiftningen.⁸⁹

Att ett dödsbo inte betraktas som en konsument innebär att det finns begränsade möjligheter för ett dödsbo att få tvistiga frågor prövade utanför domstol, till exempel när det gäller uppdrag i frågor om boutredning och arvskifte.

Även i lagen (2015:671) om alternativ tvistlösning i konsumentförhållanden avses med konsument en fysisk person som handlar huvudsakligen för ändamål som faller utanför näringsverksamhet.⁹⁰ Ett dödsbo kan således inte vända sig till Advokatsamfundets konsumenttvistnämnd med klagomål på en advokat eller biträdande jurist vid en advokatbyrå som utsetts till boutredningsman eller fått ett uppdrag från dödsboet.⁹¹

Även Allmänna reklamationsnämnden (ARN) är en sådan nämnd för alternativ tvistlösning som avses i lagen om alternativ tvistlösning i konsumentförhållanden.⁹² Enligt ARN:s instruktion avses med konsument *dels* en fysisk person som handlar huvudsakligen för ändamål som faller utanför näringsverksamhet, *dels* dödsbon när det gäller tvister om begravnings tjänster.⁹³ Det innebär att inte heller ARN prövar tvister som rör boutredningstjänster.

---

⁸⁷ Se till exempel 1 a § konsumenttjänstlagen (1985:716).

⁸⁸ Se till exempel artikel 3 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/2394.

⁸⁹ Se prop. 2001/02:134 s. 80 f.

⁹⁰ Jämför även artikel 4 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/11/EU av den 21 maj 2013 om alternativ tvistlösning vid konsumenttvister och om ändring av förordning (EG) nr 2006/2004 och direktiv 2009/22/EG, i den ursprungliga lydelsen (tvistlösningsdirektivet).

⁹¹ Se även 52–68 §§ i stadgarna för Sveriges advokatsamfund där det framgår att konsumenttvistnämnden ska pröva tvister mellan en konsument och en advokat eller advokatbyrå om en tjänst som advokaten eller advokatbyrån tillhandahållit konsumenten (57 §). Med konsument avses en fysisk person som agerar för ett ändamål som faller utanför den egna närings- eller yrkesverksamheten (58 §). Frågan har också belysts i ett uttalande av JO i ett ärende som gällde ett dödsbo som var missnöjt med boutredningsmannens arbete och framförde klagomål till advokatbyrån (se JO 2021/22 s. 657).

⁹² Se 1 § förordningen (2015:739) med instruktion för Allmänna reklamationsnämnden.

⁹³ Se 2 § förordningen med instruktion för Allmänna reklamationsnämnden. ARN:s definition av konsument är alltså något vidare än i tvistlösningsdirektivet. Fram till den 15 mars 2022 inkluderades dödsbon i konsumentbegreppet i ARN:s instruktion oavsett om det gällde begravnings tjänster eller andra tjänster. Anledningen till att tillägget om dödsbon infördes i instruktionen (i slutet av 1990-talet) var dock även då att ARN skulle kunna pröva tvister avseende begravnings tjänster som anmäldes av dödsbon (se bet. 1997/98:LU21 s. 35).